

CONTRIBUȚII LA STUDIUL EVOLUȚIEI LEGISLAȚIEI DE PROTECȚIE A FAUNEI SĂLBATICE ÎN ROMÂNIA

Mihai-Bogdan IONESCU-LUPEANU*

Abstract. *Contributions to the study of the evolution of wildlife protection legislation in Romania. The main goal of this study is to reveal an error which occurred almost four decays ago and it's perpetuated till ours days. Many Romanians authors in the field of Environmental Law consider the Hunting Act of 1872 as the first hunting law of modern Romania; in fact, this law it's a Hungarian one and it was applied in Transylvania till the end of the First World War.*

In the second part of the study, the author analyses, for the first time in the history of Environmental Law, the wildlife protection provisions of the Instructions for hunting operations in the forests and estates of the State from the 6th of May 1893.

Keywords: *wildlife protection, The Hunting Act of 1872; Instructions for hunting operations in the forests and estates of the State from the 6th of May 1893; legal history;*

Introducere. Se apreciază că în 99% din istoria rasei umane, în calitatea lor de vânzători-culegători, oamenii au exercitat o influență directă asupra faunei sălbatice¹. Supraexploatarea, ca amenințare majoră la adresa biodiversității, vizează speciile și ecosistemele; însă obiect al studiilor o constituie preponderent supraexploatarea speciilor de animale manifestată prin reducerea efectivelor acestora sau extincția lor².

La scara timpului istoric supraexploatarea faunei sălbatice s-a manifestat prin vânzătoare și pescuit intensiv, iar perioada contemporană a adăugat comerțul internațional cu specii de faună sălbatică. În ultimele trei secole au dispărut 300 de specii de vertebrate, 82% ca urmare a vânzătorii³; tot vânzătoarea este responsabilă pentru 39 % dintre speciile de fauna sălbatică periclitare, după cum urmează: 21% în urma vânzătorii comerciale, 12% a celei recreativ-sportive și 6% a celei de subzistență⁴.

Paradoxal, interesul stărnit vânzătorilor de către speciile de faună sălbatică încadrate în categoria „vânătului mare” a constituit, pentru multe dintre ele, salvarea; acestea sunt speciile care au suscit primele interesul protejării lor și care fac obiectul celor mai întinse baze de date⁵. De-a lungul istoriei, primele măsuri de protecție a faunei sălbatice au vizat speciile de interes cinegetic și s-au realizat prin reglementarea vânzătorii într-o manieră care se dorea sustenabilă, firește raportat la cunoștințele științifice ale epocii.

Prima reglementare modernă de protecție a faunei sălbatice de interes cinegetic din România este cea dată de prevederile art.102 din Legea pentru poliția rurală⁶ din 25 decembrie

1868. Măsurile de protecție prevăzute în legislația autohtonă se circumscriu celor adoptate în epocă și de unele țări mai dezvoltate, în care amenințările la adresa biodiversității erau o realitate mult mai pregnantă decât în spațiul carpato-danubiano-pontic, iar efectele lor mai vizibile. În acest sens, în Anglia, prima lege de protecție a avifaunei, Legea de Protecție a Păsărilor de Mare din 1869, institua o perioadă de prohibiție a vânării anumitor specii de păsări de mare și interdicția recoltării ouălor, abia ulterior aceste măsuri extinzându-se asupra tuturor speciilor din avifaună sălbatică⁷. Anunțul, în aliniatul final al art.102, a unei viitoare legi a vânătorii menite să-i dezvolte principiile de protecție a faunei sălbatice nu a trecut neobservat de doctrină.

Legea despre venatu din anulu 1872. În prezent, paradoxal, istoricii înregistrează existența articolului 102 din Legea pentru poliția rurală din 25 decembrie 1868⁸ și lipsa unei legi speciale a vânătorii până în 1891⁹, în vreme ce multe dintre tratatele și manualele de dreptul mediului¹⁰ consemnează anul 1872 ca an al promulgării primei legi de vânătoare.

Prin consultarea bibliografiei indicate în notele de subsol, acolo unde ele există¹¹, opinăm că sursa primară a informației este, cel mai probabil, un studiu¹² potrivit căruia:

„După abrogarea Regulamentului Organic, s-a revenit practic la vechiul regim de libertate a dreptului de vânătoare, care s-a menținut pînă la apariția primei legi a vânătorii (1872). (...) Prin articolul 102 al Legii pentru poliția rurală, se introduce pentru prima dată în România măsura de oprire a vânătorii timp de patru luni pe an (între 1 aprilie și 1 august), precum și interdicerea distrugerii cuiburilor și ouălor păsărilor de interes cinegetic. Articolul anunța și viitoarea apariție a unei legi a vânătorii.

În anul 1872 apare Legea despre venatu, care încearcă să reglementeze dreptul de vânătoare, introducând perioade de oprire a vânătorii și, prevede importanța, chiar prohibiția totală a vânătorii pentru unele specii, cum este cazul femelei de Tetrao urogalus. (...) Nu știm dacă și cît s-au respectat prevederile acestor acte normative. Gh.Nedici își exprimă părerea că ele au fost ignorate chiar și de cei avizați, de vreme ce Al.Odobescu, în 1874, nu știa nimic despre existența acestor legi atunci când scria în Pseudokinegeticos următoarele: «La noi pînă acum nici legea nu prevede nimic, dar nici înalta oblauduire nu simte trebuință de a se amesteca în traiul, mai mult sau mai puțin tulburat al lighioanelor sălbatice...». De altfel Gh.Nedici în *Istoria vânătoarei*, nu face nici o mențiune despre legea din 1872, indiferent dacă ea s-a respectat ori nu.”

Importanța acestui studiu pentru istoria dreptului protecției mediului nu este una neglijabilă în condițiile în care, chiar și autorii care nu prezintă în lucrările lor evoluția reglementărilor juridice privind mediul în România, îl recomandă ca lectură de referință în materie¹³; prima trimitere bibliografică la acest studiu, identificată de către noi, într-o lucrare de specialitate, a fost făcută la nivelul anului 1990¹⁴.

Din punctul nostru de vedere, informațiile conținute de acest studiu, sub aspectul acurateții lor, comportă discuții. Opinăm că Legea despre venatu din anulu 1872 nu este o lege românească, ci una maghiară care s-a aplicat atât în Ungaria cât și în Transilvania.

Autorii studiului au fost induși în eroare, cel mai probabil, de broșura consultată, cu textul legii în limba română, și cu a cărei copertă, reprodușă în facsimil, își ilustrează materialul: *Legea despre venatu din anulu 1872*, Edițiune oficială, Pest'a, 1872, Editur'a lui Mauritiu Ráth. Potrivit

unei mențiuni aflată pe ultima pagină, broșura a ieșit din teacurile tipografiei lui Ottone Hügel din Oradea-Mare.

Primul și cel mai evident indiciu asupra statului emitent al normei juridice se găsește pe coperta broșurii, sub mențiunea edițiune oficială, unde, ocupând centrul paginii, este reproducă stema Ungariei. O serie de alte elemente din cuprinsul legii ne conduc la aceeași concluzie:

a) în capitolul I (*Despre dreptul de venatu*), dreptul de vânătoare este legat de dreptul real de proprietate, însă proprietarul dispune de acesta condiționat de suprafața fondului funciar exprimată în iugăre, “veche unitate de măsură pentru suprafețele agrare, folosită în Transilvania, egală cu 0,5775 ha. [var:júgăr, s.n.] - din lat.jugerum”¹⁵.

b) în cazul unor disensiuni privitoare la teritoriile de vânătoare, era instituită o procedură prealabilă, cu două grade de jurisdicție: judele cercului administrativ [bănuim că inexistența unui termen adecvat în limba română a determinat traducătorul să adauge, în paranteză, termenul original, a cărui grafie și rezonanță este vădit maghiară:szolgabíró], apelul împotriva hotărârii acestuia fiind de competența vicecomitelui comitatului respectiv, or comitatul, ca unitate administrativ-teritorială, este specific Angliei și fostului imperiu Austro-Ungar, teritoriile românești din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș fiind organizate anterior Unirii din 1918 în această formă¹⁶.

c) Sancțiunile pecuniare stabite în capitolul IV (*Despre transgressiunile de venatu și pedepsirea lor*) sunt stabilite în florini (Fl.) or, de la promulgarea la 22 aprilie/4 mai 1867 a primei legi monetare a României, unitatea monetară era leul, cu subdiviziunea sa, banii¹⁷.

Aserțiunile potrivit cărora Gheorghe Nedici nu face nici o mențiune cu privire la dispozițiile prevăzute în textul legii vânătorii din 1872 sunt, deasemenea, inexacte. Întru adevăr, la pagina indicată – 555 – a opului său, al cărui titlu complet este „Istoria vânătoarei și a dreptului de vânătoare”, aflată în partea a II-a [Timpurile istorice până la Unire (1918)], Titlul I [Vechiul Regat (Muntenia și Moldova)] cap.III, subcapitolul 6 intitulat „După Unirea din 1859” nu face vreo referire la *legea despre venatu din anulu 1872*, întrucât subiectul este tratat la locul cuvenit, în Titlul II (Ardealul), cap.III (Dreptul de vânătoare) subcapitolul d) [După reanexarea la Ungaria până la Unire (1848-1918)], unde aflăm că este o formă incipientă a legii XX din 1883 care, la momentul redactării de către Gheorghe Nedici a volumului său, era încă în vigoare¹⁸.

Existența unei omisiuni de o asemenea anvergură în „Istoria vânătoarei și a dreptului de vânătoare” era improbabilă în condițiile în care autorului ei i s-a reproșat că multitudinea informațiilor au făcut ca aproape două treimi din cuprinsul lucrării să trateze sfera cinegeticului în zona Ardealului¹⁹, situație potențată de calitatea autorului de doctor în drept al Universității din Budapesta și de debutul profesional, în anul 1903, în cadrul Directoratului afacerilor juridice al tezaurului din Budapesta²⁰. Dealtfel, cu referire strict la prevederile art.102 din Legea pentru poliția rurală din 25 decembrie 1868, Gh. Nedici consemnează: „aceste dispozițiuni se pare însă că multă vreme nu au fost deloc aplicate, iar publicul le ignora cu desăvârșire, și nu numai mulțimea de rând, ci chiar și cei ce aveau raporturi mai strânse cu vânătoarea. Despre această ignorare cea mai bună dovadă este faptul că în 1874, deci după șase ani dela promulgarea legii pentru poliția rurală, Alexandru Odobescu, care totuș era relativ bine

informat despre situația vânătoarei la noi și aiurea, nu știa nimic despre existența art.102 din legea poliției rurale (...)”²¹. Gheorghe Nedici atestă Legea pentru poliția vânatului din 1891 ca primă lege specială în materie în România, anunțată prin prevederile art.102 din Legea pentru poliția rurală din 25 decembrie 1868²².

Găsim criticabilă doar una dintre susținerile lui Gheorghe Nedici, din următoarele considerente: mai întâi, Alexandru Odobescu nu era vânător în adevăratul sens al cuvântului, ci doar un participant la acțiuni de vânătoare în virtutea statutului său social, în al doilea rând, chiar dacă a îndeplinit funcția de procuror la Curtea de Apel din București, pe de-o parte, nu avea la baza formării sale studii juridice, iar pe de alta, desfășurase această activitate pentru o scurtă perioadă, undeva în intervalul 1855 – 1863²³, prin urmare anterior adoptării Legii pentru poliția rurală, motive pentru care nu-l putem considera un indicator vrednic de luat în seamă al ignoranței în materia legislației cinegetice.

Opinăm că emblematică este lipsa mențiunilor privitoare la existența legislației de protecție a faunei de interes cinegetic în lucrarea “Manualul Venatorului”, apărută la București, în 1874, semnată de reputatul vânător Costache C. Cornescu (1830 – 1900), magistrat vreme de 14 ani²⁴, lucrare pentru care îi solicitase prietenului său, Alexandru Odobescu, scrierea unei prefețe, întreprindere soldată cu publicarea de către ultimul, în volum de sine stătător, a probabil celei mai cunoscute scrieri ale sale: Pseudo-kinegheticos.

Ipoteza potrivit căreia doctrina a tratat „la comun” legislația în vigoare pe teritoriul actual al României, indiferent de emitent, nu poate fi primită. Un astfel de raționament este infirmat pe de-o parte de existența altor acte normative, mult mai vechi, care ar fi avut întâietate (spre exemplu, pentru Transilvania, Legea de vânătoare din 1504²⁵, Ordonanța referitoare la timpul de ocrotire a vânatului și interzicerea vânătoarei, dată de Guvernul în 1751²⁶ sau Ordonanța despre vânătoare a lui Iosef al II-lea din anul 1786²⁷, pentru Bucovina, Ordonanța din 1786, considerată „primul act oficial care încearcă să aducă unele reglementări” asupra activităților cinegetice în regiune²⁸, iar pentru Basarabia, după anexarea acesteia la Imperiul Țarist, Edictul din 1763 al Ecaterinei a II-a care interzicea vânarea animalelor utile și comercializarea lor între 1 martie și 1 iulie²⁹), iar pe de alta, fie de plasarea de către doctrină a legii din 1872 într-o succesiune de acte normative care, fără alte excepții, aparțin legislației Statului Român de atunci, fie de indicarea în succesiunea de acte normative a celor aplicabile doar în regiunile aflate sub dominație străină și, prin urmare, edictate de acel stat, situație în care nu se regăsește și Legea despre venatu din anul 1872.

În concluzie, Legea despre venatu din anul 1872 nu este o lege românească, ci o lege maghiară care s-a aplicat și în Transilvania. Importanța acestei legi pentru protecția faunei sălbatice de interes cinegetic de pe teritoriul actual al României nu poate fi minimalizată, însă se impune tratarea ei de către doctrină separat de legislația națională, alături de actele normative emise de alte state și aplicate de autoritățile acestora în diverse zone ale României de ieri sau de azi și pe care cele mai multe dintre manualele și tratatele de dreptul mediului nici măcar nu le menționează.

Dintre autorii consultați de către noi, singurii care nu tratează “Legea despre venatu din anul 1872” în cadrul legislației naționale sunt cei care fie nu alocă spațiu istoricului legislației de protecție a mediului în România³⁰, fie doar punctează câteva momente³¹.

Instrucțiunile pentru exploatarea vânătoarei din pădurile și domeniile Statului din 6 mai 1893³². După apariția Legii asupra poliției vânătorului din 1891 și a Regulamentului de aplicare, doctrina³³ menționează că o serie de măsuri de protecție a speciilor de faună sălbatică de interes cinegetic împotriva braconierilor au făcut obiectul *Regulamentului privitor la arendarea pe proprietăți ale Statului a dreptului de vânătoare prin „permise” deosebit de arendarea licitativă din 22 decembrie 1899*. Cu excepția instituirii interdicției vânării bătlanului alb, măsurile de protecție a speciilor de faună de interes cinegetic constau în reglementarea regimului juridic al permiselor de vânătoare pe proprietățile Statului. Printre altele, deținătorul legal al permisului de vânătoare, document nominal, eliberat de Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, pe o durată de 3 sau 6 luni, pe o proprietate a statului determinată, împrumutat sau cedat unei terțe persoane, se sancționa cu anularea actului, pierderea contravalorii lui și interdicția temporară, pe o durată de doi ani, de a cere eliberarea altui permis³⁴, iar eliberarea permiselor de vânătoare se refuza: minorilor, braconierilor recunoscuți, delicvenților de vânătoare și persoanelor care au suferit pedepse infamante³⁵.

În ceea ce ne privește considerăm mai relevante pentru protecția faunei sălbatice de interes vânătoresc prevederile incluse în *“Instrucțiunile pentru exploatarea vânătoarei din pădurile și domeniile Statului din 6 mai 1893”*, act normativ totalmente ignorat de doctrină.

Instrucțiunile instituiau, ca regulă, exploatarea vânătorii pe proprietățile Statului în regie proprie. Șefului ocolului îi incumba obligația de gestionare a efectivelor speciilor de faună sălbatică de interes cinegetic în scopul conservării și a înmulțirii în limitele a ceea ce astăzi cunoaștem sub denumirea de „efective optime”. Deși supusă principiilor utilitariste, ca întreaga legislație de până atunci, motiv pentru care solicită șefului de ocol „o energică și deosebită stăruință pentru exterminarea vânatului vătămător atât celui folositor, cât și culturai”³⁶, *Instrucțiunile...* reglementează, anterior *Regulamentului privitor la arendarea pe proprietăți ale Statului a dreptului de vânătoare prin „permise” deosebit de arendarea licitativă din 22 decembrie 1899*, eliberarea permiselor de vânătoare în pădurile statului unde vânătoarea se exploatează în regie, dar mai ales combaterea braconajului prin instituirea unui premiu de 5 – 20 de lei pentru descoperirea unui braconier, care predat justiției va fi condamnat, a controlului asupra exercitării vânătorii pe fondurile de vânătoare arendate de Stat unor persoane fizice sau juridice și a posibilității arendării de către stat, la propunerea șefului de ocol adresată Ministerului Domeniilor, a zonelor de vânătoare limitrofe propriilor teritorii în vederea gestionării eficiente a efectivelor de faună sălbatică.

* Avocat, Baroul București, doctorand, Universitatea din București, e-mail: contact@avocatupeanu.ro;

¹ SMITH, ROBERT LEO, ed.1976, *The ecology of man: An ecosystem Approach*, New York: Harper & Row. Holistic discussion of wildlife and cultural evolution Apud GARY A. KLEE, *Conservation of natural resources*, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1991, p.207, col.2;

² LEE JAY HANNAH, *Climate change biology*, London: Academic Press – Elsevier, 2011, p.274-275;

³ BĂDESCU, VALENTIN-STELIAN, *Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu*, București: C.H.Beck, 2011, p.70;

⁴ MILLER, G.TYLER, JR., 1982, *Living in the Environment*. 3D, ed.Belmont, Calif.:Wadsworth, apud GARY

- A.KLEE, *Conservation of natural resources*, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1991, p.207;
- ⁵JACK WARD THOMAS, *Wildlife in Natural resources for the 21st century*, R.Neil Sampson & Dwight Hair, American Forestry Association, Washington D. C.:Island Press, 1990, p.176;
- ⁶„Vânătoarea va fi deschisă în timp de opt luni ale anului, iar de la 1 aprilie până la 1 august, ea va fi oprită pentru tot felul de vânat, afară de păsările trecătoare și animalele stricătoare, precum: urși, lupi, mistreți și altele, căci în orice timp se vor putea omorî.
Este interzisă luarea sau sfărâmarea de pe și care proprietate a cuiburilor și ouălelor de păsări oprite a se vâna.
O lege și regulamente speciale se vor dezvolta principiile cuprinse în capitolul de mai sus.”
- ⁷GARETH B. SPARK, *Protecting wild animals from unnecessary suffering*, Journal of Environmental Law, vol.26, №3, november 2014, p.475;
- ⁸CONSTANTIN C.GIURESCU, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, București: editura Ceres, 1976, p.273;
- ⁹Idem.
- ION NANIA, *Istoria vînătorii în România*, București: editura Ceres, 1977, p.4;
- ¹⁰Printre acestea:
- DANIELA MARINESCU, MARIA-CRISTINA PETRE, *Tratat de Dreptul mediului*, ediția a V-a, revizuită și adăugită, București: editura Universitară, 2014, p.33 – 34:„După abrogarea Regulamentului Organic se revine la vechiul regim de libertate a dreptului de vânătoare, care s-a menținut până la apariția primei legi a vânătorii din 1872. Dar chiar și Codul penal român promulgat la 30 octombrie 1864 și pus în aplicare la 1 mai 1865, cuprindea două articole [309 și 368 alin.(1)și (2)], care prevedeau unele restricții privind vânătoarea în parcuri închise și otrăvirea peștilor în bălți, eleștee ori havuzuri și două articole (358 și 360) care sancționau incendierea pădurilor și fânețelor. Aceste măsuri au fost completate de unele precederi ale Legii pentru poliție rurală din decembrie 1868, care în articolul 102 a introdus, pentru prima dată în România, oprirea vânătorii timp de patru luni pe an, interzicerea distrugerii cuiburilor și ouălor păsărilor de interes cinegetic, precum și unele măsuri de combatere a dăunătorilor și bolilor la plante și animale.
- În anul 1872 apare Legea despre vânat, prin care se reglementează dreptul de vânătoare, introducând perioade de oprire a vânatului și, foarte important, chiar prohibiția totală a vânătorii pentru unele specii. De asemenea, legea menționa că vânătoarea se face bnumai cu pușca sau călare și prevedea sancțiuni pentru cei ce săvârșeau infracțiuni.
- Aceste legi se pare că nu au fost respectate, de vreme ce Alexandru Odobescu, în 1874, nu știa nimic despre existența lor, când scria în Pseudokinegeticos că „La noi pînă acum, nici legea nu prevede nimic, dar nici înalta oblađuire nu simte trebuință de a se amesteca în traiul, mai mult sau mai puțin tulburat al lighioanelor sălbaticе.” În „Istoria vînătoarei”, Gheorghe Nedici, de asemenea, nu face nici o mențiune despre legea din 1872, indiferent dacă ea s-a respectat sau nu.”
- MIRCEA DUȚU, ANDREI DUȚU, *Dreptul mediului*, ediția a IV-a, București: C. H. Beck, 2014, p.47: „Încetarea aplicării Regulamentelor organice determină revenirea la vechiul regim de libertate a dreptului de vânătoare, care avea să se mențină până la apariția primei legi a vânătorii din 1872”
- FLORIN FĂINIȘI, *Dreptul mediului*, București:Pinguin Book, 2005, p.23: „În anul 1872 apare prima lege a vânătorii, în 1874 este adoptată Legea serviciului sanitar, în 1896 Legea asupra pescuitului ș.a. (...) Regimul legal al animalelor s-a îmbogățit printr-o serie de reglementări. Astfel, Legea asupra vânatului și regulamentul său de aplicare, din 2 noiembrie 1891 a introdus elemente noi în privința dreptului de vânătorii, referitoare la perioadele de prohibiție. O serie de măsuri pentru protejarea vânatului împotriva braconierilor au fost consacrate prin Regulamentul din 22 decembrie 1899, privitor la arendarea pe proprietăți ale statului a dreptului de vânătoare prin „permis”, deosebit de arendarea licitativă.”

RĂDUCAN OPREA, *Dreptul mediului înconjurător*, Galați: Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, 2006, p.25: „După abrogarea regulamentului organic se revine la vechiul regim de libertate a dreptului de vânătoare, care s-a menținut până la apariția primei legi a vânătorii din 1872. dar chiar și Codul penal român promulgat la 30 octombrie 1864 și pus în aplicare la 1 mai 1865, cuprindea două articole) art.309 și 368 alin.1 și 2), care prevedeau unele restricții privind vânătoarea în parcuri închise și otrăvirea peștilor în bălți, eleștee ori havuzuri și două articole (358 și 360) care sancționau incendierea pădurilor și fânețelor. Aceste măsuri au fost completate de unele prevederi ale legii pentru poliția rurală din decembrie 1868, care în articolul 102 a introdus, pentru prima dată în România, oprirea vânătorii timp de patru luni pe an, interzicerea distrugerii cuiburilor și ouălor păsărilor de interes cinegetic, precum și unele măsuri de combatere a dăunătorilor și bolilor la plante și animale.

În anul 1872 apare Legea despre vânatu, prin care se reglementează dreptul de vânătoare, introducând perioade de oprire a vânatului și, foarte important, chiar prohibiția totală a vânătorii pentru unele specii. De asemenea, legea menționa că vânătoarea se face numai cu pușca sau călare și prevedea sancțiuni pentru cei ce săvârșeau infracțiuni.

Aceste legi se pare că nu au fost respectate, de vreme ce Alexandru Odobescu, în 1874, nu știa nimic despre existența lor, când scria în *Pseudokinetica* că „La noi până acum, nici legea nu prevede nimic, dar nici înalta oblađuire nu simte trebuința de a se amesteca în traiul, mai mult sau mai puțin tulburat al lighioanelor sălbatice”. În *Istoria vânătoarei*, Gheorghe Nedici, de asemenea, nu face nici o mențiune despre legea din 1872, indiferent dacă ea s-a respectat sau nu.”

FLORIN SANDU, GHEORGHE-IULIAN IONIȚĂ, *Dreptul mediului*, București:Editura Sylvi, 2003, p.22: „: 1872, este adoptată „Legea despre vânatu”, prin care se reglementa dreptul la vânătoare, stabilindu-se interzicerea temporară sau chiar totală a acestuia pentru unele specii precum și modul în care se realiza aceasta (cu pușca sau călare); ”.

¹¹DANIELA MARINESCU, MARIA-CRISTINA PETRE, *Op.cit.*, p.33 – 34;

RĂDUCAN OPREA, *Op.cit.*, p.25;

¹²RADU STANCU, GH.DEACONU, A. RICHÎTEANU, SALTÎȚA STANCU, *Aspecte ale dezvoltării legislației de ocrotire a naturii în România*, revista *Ocrotirea naturii și a mediului înconjurător*, t.21, nr.2, 1977, p.97 – 98;

¹³ANCA ILEANA DUȘCĂ, *Dreptul mediului*, București: Universul Juridic, 2009, p.5;

¹⁴DANIELA MARINESCU, *Etapele organizării și legiferării ocrotirii mediului înconjurător în România*, Analele Universității București – Drept, anul XXIX, 1990, p.11 – 19;

¹⁵ACADEMIA ROMÂNĂ (București). INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ “IORGU IORDAN-AL.ROSETTI”, *DEX-Dicționarul explicativ al limbii române*, ed.a 2-a, rev. - București: Univer Enciclopedic Gold, 2009, p.527, col.1;

¹⁶LAZĂR ȘĂINEANU, *Dicționar universal al limbei române*, a șasea edițiune, revăzută și adaogită, Editura “Scrisul Românesc S.A.” fost Samitca, p.151;

¹⁷OCTAVIAN LUCHIAN, GEORGE BUZDUGAN, CONSTANTIN C.OPRESCU, *Monede și bancnote românești*, București: editura Sport-Turism, 1977, ,p.255;

¹⁸GHEORGHE NEDICI, *Istoria vânătoarei și a dreptului de vânătoare*, București: Tipografia Ziarului „Universul”, 1940, p.685;

¹⁹ION NANIA, *Op.cit.*, p.3;

²⁰*Agenda și Anuarul Magistraturii și Baroului 1936*, edițiune oficială publicată cu autorizația Ministerului Justiției, “Cartea Românească” S.A., București, p.229, col.1;

²¹GHEORGHE NEDICI, *Istoria vânătoarei și a dreptului de vânătoare*, București: Tipografia Ziarului „Universul”, 1940, p.685 – 686;

²²GHEORGHE NEDICI, *Op.cit.*, p.556;

- ²³GABRIEL CHEROIU, *O istorie a literaturii cinegetice române*, vol.I, București: editura Cynegis, 2003, p.46 – 47;
- ²⁴OCTAV-GEORGE LECCA, *Familiele boierești române*, ediție îngrijită de Alexandru Condeescu, Fundația Culturală Libra, București: editura Muzeul Literaturii Române, 2000, pg.236;
- ²⁵OTTO WITTING, *Istoria dreptului de vânătoare în Transilvania*, București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, Depozitul General Cartea Românească, 1936, Academia Română, Studii și Cercetări XXVII, p.68 – 69;
- ²⁶OTTO WITTING, *Op.cit.*, p.75 – 76;
- ²⁷OTTO WITTING, *Op.cit.*, p.82 – 90;
- ²⁸ICHIM RADU, *Bazele ecologice ale gospodăririi vânatului în pădurile din zona montană*, București: editura Ceres, 1994, p.87;
- ²⁹C.P. GEORGESCU, *Vânătoarea din punct de vedere sportiv, economic și legislativ*, *Revista pădurilor unificată cu Economia forestieră*, anul XXXVI, februarie 1924, №2, p.171 – 172;
- ³⁰ERNEST LUPAN, *Tratat de dreptul protecției mediului*, București: C.H. Beck, 2009;
- Notă: Anterior, același autor, în lucrarea *Dreptul mediului, Partea Generală, Tratat elementar I*, București, editura Lumina Lex, 1996, p.115, a inclus „Legea vânătorii din 1872” într-o enumerare care cuprinde în exclusivitate acte normative adoptate de Statul Român: „S-ar putea invoca multe alte reglementări din istoria țării noastre atât din perioada respectivă, cât și din epoca modernă (Condica lui Calimach, în Moldova, Condica lui Caragea, în Țara Românească, Legea vânătorii din 1872, Codul penal din 1864, Legea pentru poliția rurală din 1868, regulamentul Zahanalelor (abatoarelor) din 1868, Legea asupra serviciului sanitar din 1874, Codul silvic din 1881, Legea sanitară din 1885, Regulamentul pentru consiliile de igienă și de salubritate din 1893, Regulamentul pentru alinierea și construirea locuințelor țărănești din 1894, regulamentul pentru apărarea sănătății publice față de exploatarea de petrol din 1899, Legea asupra pescuitului din 1896 (...).”
- ³¹NECULAI BOBICĂ, *Elemente de ecologie și dreptul mediului înconjurător*, Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1994;
- SIMONA-MAYA TEODOROIU, *Dreptul mediului și dezvoltării durabile. Curs universitar*, București: Universul Juridic, 2009;
- ³²*Anuarul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor (anul 1893) - Legile, decretetele, regulamentele și diferite acte ale acestui departament 1859 – 1893*, București: Tipografia Curții Regale F.Göbl fii, 1893, p.1334 – 1341;
- ³³DANIELA MARINESCU, MARIA-CRISTINA PETRE, *Op.cit.*, p.35;
- FLORIN FĂINIȘI, *Op.cit.*, p.23;
- ³⁴Art.7 alin. 1 și 2 din Regulamentului privitor la arendarea pe proprietăți ale Statului a dreptului de vânătoare prin „permise” deosebit de arendarea licitativă din 22 decembrie 1899;
- ³⁵Art.9 din Regulamentului privitor la arendarea pe proprietăți ale Statului a dreptului de vânătoare prin „permise” deosebit de arendarea licitativă din 22 decembrie 1899;
- ³⁶Art.7 din Instrucțiunile pentru exploatarea vânătoarei din pădurile și domeniile Statului din 6 mai 1893;